

Aikuiskoulutustukea käytetään työelämän tarpeisiin osaajapula-aloilla

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT ja kunta- ja hyvinvointialan pääsopijajärjestöt JAU, JUKO ja SOTE ry pitävät aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta virhearviona, jonka vaikutukset naisvaltaisille työvoimapula-aloille on arvioitava uudelleen. Kunta- ja hyvinvointialan työmarkkinaosapuolet korostavat, että aikuiskoulutustukea käytetään työelämälähtöisesti sekä yksilön että työnantajan tarpeisiin aloilla, joissa koulutuksen ja osaamisen kehittämisen tarve on suurin ja edellyttää työn luonteen ja säädettyjen kelpoisuuksien vuoksi myös uuden tutkintopohjaisen lisä- ja täydennyskoulutuksen hankkimista työuran aikana.

Kunta- ja hyvinvointialan työmarkkinaosapuolet korostavat, että aikuiskoulutustuen rahoittavat lähes kokonaan työnantajat ja palkansaajat työttömyysvakuutusmaksuilla. Vakuutusperiaate tulee säilyttää eikä rahoja voi käyttää valtion budjetin paikkaamiseen.

Aikuiskoulutustuki mahdollistaa osaamis- ja koulutustason nostamisen työuran aikana

Hallitus tavoittelee ohjelmassaan koulutustason nostoa, erityisesti matalamman koulutustason tehtävissä. Lisäksi hallitus pyrkii purkamaan työllistymisen esteitä hallituskauden aikana. Kunta- ja hyvinvointialoilla kärsitään kasvavasta osaajapulasta useissa eri ammattitehtävissä.

Aikuiskoulutustuella on rahoitettu ammatillista muunto-, jatko- ja täydennyskoulutusta, joka on mahdollistanut työvoiman siirtymän ylitarjonta-aloilta juuri näille aloille, joissa työvoimapula on suurin. Syksyn 2022 ammattibarometrin mukaan pula-ammattien viiden kärjessä olivat juuri lähihoitajat, sairaanhoitajat ja terveydenhoitajat, sosiaalityön erityisasiantuntijat, varhaiskasvatuksen opettajat sekä erityisopettajat.

Vuonna 2022 yksistään sotealalla 10 000 henkilöä hyödynsi aikuiskoulutustukea. Tilastojen mukaan suurin osa heistä eli 64 prosenttia sote-alan opintoja tekevistä (6363 henkilöä) koulutautui tuen turvin toiselta ammattialalta työvoimapulasta kärsivälle sote-alalle. Tuen saajista 36 prosenttia (3572 henkilöä) oli sote-alan jatkokoulututtajia. Tukea on niin ikään hyödynnetty runsaasti opetus- ja kasvatusalalla. Sillä aikuiskoulutustukea käyttävät esimerkiksi lastenhoitajat varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden hankkimiseksi ja peruskoulun opettajat erityisopettajaksi kouluttautumiseen.

Vuonna 2022 opetus- ja kasvatusalalle koulutautui yli 1500 henkilöä, joista alan vaihtajien osuus oli 91 prosenttia. Tässä huomion arvoista on, että näillä aloilla tarvitaan työn luonteen ja säädettyjen tehtävien vuoksi tällaista tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta, jolla omaa ammatillista osaamista laajennetaan tai syvennetään (esimerkiksi lähihoitajasta sairaanhoitajaksi tai sosionomista sosiaalityöntekijäksi). Lisäksi suurin pula on juuri korkeamman koulutustason omaavista ammattilaisista. Nykyisellään tuki on mahdollistanut opiskelun työn ohessa ja jatkamisen lisäkoulutuksen turvin omalla alallaan korkeampaa koulutustasoa vaativissa tehtävissä.

Aikuiskoulutuksen lakkauttaminen on ristiriidassa työllisyyttä edistävien tavoitteiden kanssa

Hallitusohjelmansa mukaisesti hallitus on sitoutunut tekemään toimia koulutetun sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuuden parantamiseksi, lisäämään alojen veto- ja pitovoimaa, tukemaan urapolkumalleja, kehittämään työoloja, mahdollistamaan ammatillista kehittymistä sekä kehittämään sosiaali- ja terveystalouden ja varhaiskasvatuksen laatua. Hallitus on

myös sitoutunut lisäämään varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja yliopistossa 1400 uudella aloituspaikalla vuosittain sekä turvaamaan alalla jo työskenteleville erilaisia mahdollisuuksia pätevöityä varhaiskasvatustulain mukaisesti tehtäviin muunto- ja monimuotokoulutuksella. Lisäksi hallitus on luvannut selkiyttää sosionomien roolia varhaiskasvatuksessa ja lisätä varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusta. Hallitus on myös luvannut lisätä koulutuksen aloituspaikkoja työvoimapulasta kärsiville sote-aloille. Aikuiskoulutustuki on toiminut yhdensuuntaisesti näiden tavoitteiden kanssa ja mahdollistanut ammattilista kehittymistä, henkilöstön saatavuutta ja pysyvyyttä kyseisillä työvoimapula-aloilla.

Työllisyysrahasto on arvioinut, että aikuiskoulutustuen hakemusmäärät tulevat kasvamaan jopa kaksinkertaisiksi lakkauttamispäivämäärän lähestyessä. Tuen lakkauttamispäätös voi aiheuttaa merkittävän työvoimavajeen pula-aloilla, kun moni opiskelun aloittamista suunnitellut aikoo hyödyntää aikuiskoulutustukimahdollisuuden ennen sen ehdotettua lakkauttamispäivämäärää. Jos hallitus pysyy päätöksessään aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta, tämä edellyttää huomattavasti pidempää siirtymäaikaa riittävän henkilöstön ja palvelutoiminnan turvaamiseksi sekä henkilöstön osaamisen ennakoinnin ja koulutusjatkumoiden näkökulmasta.

Osaaminen on osa työkykyä

Osaamisen kehittäminen ja lisäkouluttautuminen on merkittävä työmotivaatioon, työn imuun ja työhyvinvointiin vaikuttava tekijä. Osaamisen ylläpidolla on vahva linkki ihmisen työkykyyn. Työllisyysrahaston tekemän kyselyn mukaan 58 prosenttia vastaajista on lähtenyt opiskelemaan, koska nykytyö on koettu kuormittavaksi. Aikuiskoulutuksen avulla voidaan tukea työkykyisyyttä, mahdollistaa uralla etenemistä tai uuteen tehtävään siirtymistä. Tämä puolestaan lisää työssä jaksamista ja pidentää työuria.

Aikuiskoulutustuen hyödyt kustannuksia suuremmat

Hallitus tavoittelee aikuiskoulutuksen lakkauttamisella arviolta 8000 lisätyöllistä ja on arvioinut toimenpiteen julkista taloutta vahvistavaksi vaikutukseksi 44 miljoonaa euroa, kun vakuutusmaksujen aleneminen kasvattaisi tulopohjaa. Tuen lakkauttamisesta arvioitu säästö, 175 miljoonaa euroa, on kerätty työnantajien ja palkansaajien maksamilla työttömyysvakuutusmaksuilla.

Kunta- ja hyvinvointialan työmarkkinaosapuolet toteavat, että vakuutusperiaatteella kerättyjä varoja ei ole mahdollista siirtää sellaisenaan valtion budjettiin.

Etlan tutkimuksen (2021) mukaan aikuiskoulutuksen hyöty on yksilölle ja julkiselle taloudelle sitä suurempi, mitä matalammin koulutettu ihminen on. Lisäksi nuorempina hankittu lisäkoulutus tuo enemmän on hyötyä työvuosina ja verotuloina. Saman tutkimuksen mukaan aikuiskoulutustuen työllisyys- ja ansiovaikutukset ovat suurimpia sosiaali- ja terveysalalla.

Aikuiskoulutustuen käyttäjistä 51 prosenttia on alle neljäkymmentävuotiaita ja vain 16 prosenttia on ylempään korkeakoulutuksen saaneita. Näin ollen valtaosalle aikuiskoulutustuen käyttäjistä ehtii kertyä runsaasi työvuosia. Lisäksi etuutta voi saada enintään 15 kuukaudeksi, josta siitäkkin ajasta moni sovittaa sen yhteen työnteon kanssa. Tältä osin tuen lakkauttamisen työllisyysvaikutus lienee hallitusohjelmassa arvioitua pienempi.

Muuttuva työelämä tarvitsee jatkuvan oppimisen tukea läpi työuran

Työelämä muuttuu jatkuvasti, joka edellyttää jatkuvan oppimisen tukemista koko työuran ajan. Aikuiskoulutustuki on ollut toimiva malli työelämän tarpeisiin, erityisesti julkisen sektorin osaajapula-aloilla.

Aikuiskoulutustuen alkuperäinen tarkoitus on ollut omaehtoiseen koulutukseen kannustaminen ja sen taustalla oli jo 2000-luvun alussa huoli ammattitaitoisen työvoiman riittävydestä. Tuki on toiminut tavoitteensa mukaisesti erinomaisesti. KT ja kunta- ja hyvinvointialan pääsopijajärjestöt korostavat, että toimivaa järjestelmää ei tule lakkauttaa, vaan sitä tulee ensisijaisesti kolmikantaisesti kehittää, jos sen on todettu olevan joiltakin osin toimimaton.

KT ja kunta- ja hyvinvointialan pääsopijajärjestöt ilmaisevat vakavan huolen tuen lakkauttamisen seurauksista naisvaltaisilla aloilla, erityisesti hyvinvointialueilla ja kunnissa. Aikuiskoulutustuki on osaltaan parantanut henkilöstön saatavuutta, lisännyt työllistymisen edellytyksiä alanvaihtajille, tukenut jatkuvaa oppimista ja edistänyt työssä jaksamista. Aikuiskoulutustuen lakkautus on ristiriidassa hallitusohjelman työllisyyttä parantavien kirjausten kanssa. Sen lakkauttamisella olisi monia negatiivisia, jopa kriittisiä vaikutuksia.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Toimitusjohtaja Markku Jalonen, p. 040 547 7710

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO

Puheenjohtaja Katarina Murto, p. 050 568 9188

Toiminnanjohtaja Mari Keturi, p. 050 461 9315

Julkisen alan unioni JAU

Puheenjohtaja Jonna Voima, Ammattiliitto Jyty, p. 050 591 2341

Puheenjohtaja Päivi Niemi-Laine, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, p. 040 702 4772

Sosiaali- ja terveysalan neuvottelujärjestö Sote

Puheenjohtaja Millariikka Rytönen, Tehy, p. 040 054 0005 (avustaja Mila Huovinen)

Puheenjohtaja Silja Paavola, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer, p. 050 527 5085

Lähteet:

Kannattavatko investoinnit aikuiskoulutukseen? Etlan muistio 2021

<https://www.etla.fi/julkaisut/kannattavatko-investoinnit-aikuiskoulutukseen/>

Työllisyysrahasto: Perustietoa aikuiskoulutustuesta

<https://www.tyollisyysrahasto.fi/aikuiskoulutustuesta-paattajille/>